

Willem de Vreese (1869-1938) Een bio-bibliografische schets*

A. VAN ELSLANDER

Willem Lodewijk de Vreese werd geboren te Gent op 18 januari 1869. Zijn moeder, Maria Julia Laveyt (Gent 21 november 1845 - 19 januari 1914 aldaar), trad op 21 september 1872 met Gustaaf Theodoor de Vreese (Gent 8 maart 1851 - 7 mei 1914 aldaar) in het huwelijk¹.

Willem de Vreese genoot lager onderwijs aan de Gentse stadsschool nr. 1, Koormarkt, waar hij in augustus 1881 als „primus” de medaille behaalde. Tussen 1879 en 1881 volgde hij ook lessen aan de Koninklijke Academie van Tekeningen, Beeldhouw- en Bouwkunde der stad Gent. Van 1881 tot 1887 was hij leerling aan het atheneum te Gent: oude humaniora met studie van de wetenschappen in de professionele klassen tot 1885; van 1881 tot 1883 onderwijs in de natuur- en scheikunde en één jaar machinetekenen aan de Industrieschool te Gent.

In december 1885 behoorde hij, samen met Ernest Paul van den Berghe (1868-1941), later hoofdengineer bij de spoorwegen en activist, en Willem Dufloy (1869-1939), sedert 1910 hoogleraar in de Nederlandse filologie te Brussel, tot de stichters van het „Taalminnend Genootschap De Heremans' Zonen”. Hij was nl. onder invloed van zijn leraar Nederlands Jan Jozef Matthijs Micheels (1831-1897) overtuigd en compromisloos flamingant geworden, wat hij zijn hele leven zou blijven.

Micheels was een Limburger, geboren te Maastricht, die aan het atheneum van zijn vaderstad wel de volledige cyclus van de oude humaniora had doorlopen, maar geen universitaire studie had kunnen ondernemen. Wel had hij dat

* Deze bijdrage is gegroeid uit een voor het *Nationaal Biografisch Woordenboek* bestemde notitie en draagt daar dan ook de sporen van. De tekst over De Vreese werd op verzoek van mijn oud-studiemakker Prof. G. de Smet uitgebreid tot een herdenkingsartikel n.a.v. de vijftigste verjaring van De Vreeses overlijden. Daar de bewerking snel diende te gebeuren heeft het grootste deel van de aanvullingen een plaats moeten vinden in de noten, die daardoor soms al te uitvoerig zijn uitgevallen.

1. Uit dit huwelijk werden drie meisjes geboren: Louise Maria (1874-1960), Hermine Albertine (1877-1953) en Julia Estelle (1882-1959). Het is weinig waarschijnlijk dat Gustaaf de Vreese, die meer dan vijf jaar jonger was dan zijn echtgenote en bij de geboorte van Willem nog geen achten jaar oud, ook de vader van deze laatste zou zijn geweest. Paul Fredericq — en hij kon het weten — heeft in ieder geval een andere naam genoemd in zijn Dagboek (20 mei 1915). Zie ook AN DE MOOR, Biografische schets van Willem de Vreese, in: *Prof. Dr. Willem de Vreese (1869-1938). Een herdenking* (A.N.V. afdeling Oost-Vlaanderen 1988), p. 32.

REINAERT

Prof. Willem de Vreese

Willem de Vreese, Tekening van Frits van den Berghe (*Reinaert. Veertiendaagsch Tijdschrift*, 7^e jaargang Nr. 20, 10 oktober 1936)

Onderaan het titelblad van zijn exemplaar schreef De Vreese (in inkt):

„Dit portret is geteekend door Fritz van den Berghe: deze was er op gesteld, dat me dat op 4 april 1937 op de vergadering der Ex-gandavenses uitdrukkelijk zou worden medegedeeld. Wdv.” Het portret zelf is onderaan rechts gesigneerd „Klepel 36”.

gemis aan universitaire diploma's kunnen compenseren met het behalen van getuigschriften van geaggregeerd leraar Nederlands (1865), Duits (1868) en Engels (1869) en had hij in België, na een moeilijk begin als huisleraar en studiemeester, een onderwijs carrière weten op te bouwen die hem, na Dendermonde, Mechelen en Bergen, in oktober 1876 op het Gentse atheneum bracht en wel als leraar Nederlands. In dit zeer verfranste en verfransende milieu — in de hogere studiejaren werden per week slechts twee uur Nederlands onderwezen — had Micheels, die, naar het getuigenis van De Vreese, „het nieuwere Nederlandsch kende als de beste”, door het wekkende voorbeeld van de eigen taalvaardigheid, aan enkele jonge mensen, naast een vlaamsgezinde overtuiging, ook een blijvende liefde voor het verzorgde en correcte Nederlands kunnen meegeven².

In 1887 werd De Vreese laureaat in het Nederlands bij de Algemene Wedstrijd met 85 punten op 100 en in oktober van hetzelfde jaar werd hij student aan de sectie Germaanse talen van de Normaalschoolleergangen gehecht aan de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, vooraleer deze leergangen in 1890 als sectie Germaanse filologie in diezelfde faculteit werden opgenomen.

Hij vond er onder de lesgevers twee oud-bekenden: Micheels, die, samen met Vercoullie, met de verklaring van Nederlandse schrijvers was belast, en de Luxemburger Andreas Bley, die ook op het atheneum zijn leraar Duits was geweest. Met Paul Fredericq, titularis van de cursus Nederlandse literatuur, was De Vreese al in zijn atheneumtijd in contact gekomen als ondervoorzitter van de Heremans' Zonen. Prof. Vercoullie, die met de meeste taalkundige vakken was belast, liet hem een opstel schrijven over het einde 1888 verschenen werk van het (briefwisselend) academiëlid Hippoliet Haerynck over Jan van Boendale. Het stuk zou het uitgangspunt worden van een reeks bijdragen in het tijdschrift *Nederlandsch Museum* en ook de aanloop zijn tot zijn proefschrift *Boendale Studiën*, waarmee hij op 22 juli 1891 met grote onderscheiding doctor werd in de Wijsbegeerte en Letteren. Kort na zijn promotie, op 8 augustus 1891, trad hij in het huwelijk met Julia Ludovica Maria Hye (Gent 19 november 1866 - Delft 18 december 1951), die hem acht kinderen zou schenken³. Nog als retorica-student had De Vreese in *Hou ende Trou*, het bijblad van het Vlaams-liberale weekblad *Het Volksbelang*, een merkwaardig opstel gepubliceerd over Multatuli naar aanleiding van diens overlijden op 19 februari

2. Uitvoeriger over Micheels in onze bijdrage: *Willem de Vreese, hoogleraar te Gent (1895-1918). Enkele getuigenissen*, in: *Huldnummer Prof. Dr. Ada Deprez aangeboden bij haar zestigste verjaardag* (Gent 1988).

3. Hun voornamen zijn, naar de Gentse Burgerlijke Stand, ons destijds welwillend meegedeeld door de heer R. Baertsoen: Eleonora Augusta Joanna Julietta (1892-1945), Willem Johan Gustaaf (1894-1901), Joannes Ludovicus (1895-1965), Willem Adriaan (1903-1936), Siegfried Karel Julianus (1904-1974), Conradus Stanislas Joannes Maria (1906), Antonius Leopoldus (1908-1972) en diens jonggestorven tweelingbroer Stanislas Petrus Carolus (1908-1909).

1887⁴ en in april en mei bracht hij in *Het Volksbelang* een feuilleton over Jonckbloet⁵.

Als student aan de Universiteit zou hij meewerken aan de *Gentse Studentenalmanak* van „'t Zal wel gaan”, o.m. met een uitvoerig stuk over Matthijs de Vries⁶ en diens *Woordenboek der Nederlandsche Taal*, waarvoor hij al van 1890 af Zuidnederlandse auteurs was beginnen excerpere. Nog belangrijker is de reeks artikelen die De Vreese nog als student in het tijdschrift *Nederlandsch Museum* publiceerde onder de titel „Zuidnederlandsche taal- en letterkundige wetenschap” en waarin hij genoemd werk van Haerynck over Boendale aan een genadeloze kritiek onderwerpt⁷. Het zeer uitvoerige werkstuk — nog omvangrijker dan het besproken werk — is echter meer dan de zelfaffirmatie van een intelligente en met een bijzonder grote werkkraft begaafde, zij het ietwat ijdele jonge man. Het bevat tevens een les in nederigheid of nuchtere realiteitszin, waar hij zijn lezers zal voorhouden: „Laat ons bij de Noordnederlanders ter schole gaan”, volgens De Vreese de enige weg om in zake wetenschap en cultuurpolitiek te ontsnappen aan zelfgenoegzaam amateurisme. Van dat alles zal hij nog meer doordrongen geraken als hij, na het voltooiën van zijn academische studie te Gent, gedurende meer dan vier jaar als redacteur bij het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* te Leiden zal verblijven. Belangrijker nog dan het bijwonen van colleges bij Verdam, Cosijn, Kern, Fruin en Acquoy zou de stimulerende omgang zijn met zijn collega's van de redactie Kluyver, Muller en Beets, met wie hem een hechte en blijvende vriendschap zou verbinden. Toen hij dan, na zijn benoeming als „chargé de cours” aan de Gentse universiteit, midden december 1895 Leiden verliet, zou hij als „correspondeerend lid in België” met het *Woordenboek* verbonden blijven en belast zijn „met de lezing van ééne proef van elk vel, en met het daarbij aantekenen van alle Zuidnederlandsche eigenaardigheden die naar zijne meening niet mogen worden gemist”, en „voor zoover het hem mogelijk (was), bijdragen tot vermeerdering der bouwstoffen, vooral wat Belgische schrijvers betreft”, aldus zijn overeenkomst op 31 december 1895 met de Commissie van bijstand en de redactie van het *Woordenboek*⁸.

4. Cf. GER SCHMOOK, *Multatuli in de Vlaamse Gewesten 1860-1900* (Antwerpen 1949), p. 378: „... en 't mooist, het doordringendst van al, schrijft de jeugdige Willem de Vreese voor „*Hou ende trou*”, het Bijblad van het „*Volksbelang*”, op 6 Maart, met het slotwoord: *Multatuli, vaarwel*”.

5. Nummers van 16 en 30 april en van 14 en 21 mei.

6. *Matthijs de Vries. Naar aanleiding zijner veertigjarige Ambtsvervulling* (onderaan gedagtekend Gent, december 1889), in: *Gentse Studentenalmanak, uitgegeven door het Taalminnend Studentengenootschap* „'t Zal wel Gaan”, XXX (1890), pp. 119-160.

7. *Nederlandsch Museum*, 1890, I, pp. 53-80, 285-320; II, 5-49, 73-106, 333-364; 1891, I, 102-123, 212-230, 329-349; samen 239 pagina's.

8. Het contract voorzag verder een jaarlijks honorarium van 500 fr., te rekenen van 1 januari 1896 af (art. 5), een vrij gering bedrag en zeker niet te vergelijken met de wedde van een atheumleraar, zoals bij Micheels het geval was geweest. Aangezien De Vreese niet voelde voor een betrekking in het middelbaar onderwijs, bleef als enige oplossing een uitbreiding van zijn universitaire opdracht, wat dan enkele maanden later is gebeurd.

Tijdens zijn verblijf te Leiden zou De Vreese drie verhandelingen insturen als antwoorden op prijsvragen van de Koninklijke Vlaamse Academie te Gent, die telkens bekroond werden: de in samenwerking met Hippoliet Meert bewerkte *Klank- en Vormleer in de werken van Jan van Ruusbroec* (1893) en de verhandelingen *Werkwoorden door samenstellende afleiding gevormd en Gallicismen in het Zuidnederlandsch. Proeve van Taalzuivering* (1894). De laatste studie zou, aanzienlijk bijgewerkt, pas in 1899 in boekvorm verschijnen. De *Klankleer in de werken van Jan van Ruusbroec* — de *Vormleer* door H. Meert zou in 1901 door de Academie afzonderlijk worden uitgegeven — zou nooit als zodanig worden gepubliceerd, maar wel de aanleiding worden tot de monumentale maar onvoltooid gebleven studie *De Handschriften van Jan van Ruusbroec's werken* (1900-1902).

In zijn Leidse jaren, misschien zelfs nog ervoor, begint zijn medewerking aan het *Tijdschrift voor Nederlandsche Taal- en Letterkunde* met tal van bijdragen, meestal van geringere omvang en met een reeks Nieuwe Middelnederlandse fragmenten, en aan het tijdschrift *Het Belfort*, dat door de Gentse drukker en katholieke politicus Alfons Siffer (1850-1941) werd uitgegeven.

Hij heeft er o.m. de belangrijke reeks *Bijdragen tot de kennis van het leven en de werken van Jan van Ruusbroec* (1895-1896) in gepubliceerd en er in het najaar van 1896 een tekst in laten afdrukken over de Academie en de liberale partij, die de redactie van *Het Volksbelang* niet had willen opnemen. Paul Fredericq heeft het vrij scherpe artikel van De Vreese aangevoeld als een persoonlijke aanval op hemzelf — wat het tot zekere hoogte ook was — en hij laat zich in zijn Dagboek dan ook zeer bitter uit over zijn oud-leerling⁹.

In 1894 begint zijn medewerking aan de Belgische *Biographie Nationale* met een uitvoerige notitie over Maerlant, drie jaar later gevolgd door een nog uitvoeriger notitie over Gabriel Meurier, tevens bedoeld als een soort rehabilitatie van deze verdienstelijke 16de-eeuwse schoolman en taalkundige. Volgt nog, na een vijftal kortere stukken, in 1909, de magistrale bijdrage over Ruusbroec, terwijl de figuur van Jan van Schoonhoven in 1913 de reeks afsluit. Vermelden we nog uit De Vreeses Leidse tijd, naast de afleveringen van het *Woordenboek* die hij heeft helpen bewerken, ook tekstedities als het 16de-eeuwse *Spel van Sinnen van Charon de Helsche Schippere (1551)* uit 1895 (tweede druk: 1896)¹⁰ en de eerste en enige aflevering van de *Middelnederlandsche geneeskundige Recepten en Tractaten, Zegeningen en Tooverformules* in de uit-

9. Cf. LUT TROCH, *Tien jaar germaanse filologie aan de Gentse universiteit 1890-1900* (Gent 1980), pp. 24-25. Van dan af dagteekent de definitieve breuk met Fredericq, die, mede door De Vreeses aanvaarden van het lidmaatschap van de Vlaamse Academie, diens medewerking aan het „clericale” *Belfort* en diens vriendschap met Siffer, zijn oud-leerling beschouwt als een onbetrouwbare liberaal, een „muilentrekker”.

10. De tekst verscheen eerst in het tijdschrift *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* 1895 en het jaar daarop als een afzonderlijke publikatie.

gaven van de Vlaamse Academie (1894), waarvan hij weldra lid zal worden. Op 11 januari 1896 geeft De Vreese de eerste les van zijn kandidatuurcollege Verklaring van Nederlandse schrijvers („cours de traduction à livre ouvert de textes flamands et explication d'auteurs flamands"), voor welke cursus hij bij K.B. van 30 september 1895 als opvolger van Micheels was benoemd, een opdracht die het jaar daarop nog werd aangevuld met het partim van diezelfde kandidatuurcursus en de Grondige verklaring van Middelnederlandse teksten in het doctoraat („explication approfondie d'auteurs flamands du moyen âge"), hem door Prof. Vercoullie afgestaan, nadat deze laatste op 31 augustus 1896 ordinarius was geworden. Van 30 september 1896 beschikt De Vreese als „chargé de cours" over een volwaardige opdracht (en wedde), bij K.B. van 22 januari 1907 aangevuld met lessen Nederlands in de inmiddels opgerichte Handelsschool. Van deze „cours de langue flamande à l'Ecole spéciale de commerce, annexée à la faculté de droit" zal hij op 30 november 1911 worden ontheven, nadat hij op 30 mei van dat jaar ordinarius was geworden en op 29 september, na het ontslag van de tachtigjarige Ferdinand van der Haeghen in maart, tot hoofdbibliothecaris van de Gentse Universiteitsbibliotheek was benoemd, een taak waarop hij zich al enigszins had kunnen voorbereiden met het beheer van de zeven seminariebibliotheken van de Faculteit der Wijsbegeerte en Letteren, waarmee hij sedert december 1906 was belast¹¹.

Naar het getuigenis van zijn studenten was De Vreese een boeiend lesgever¹². Zijn kandidatuurcolleges in tekstverklaring, waar, naast gedichten van Staring, ook 19de-eeuwse en eigentijdse Zuidnederlandse auteurs als Tony (*Ernest Staes*), Virginie Loveling en Cyriel Buysse (*Mea Culpa*) behandeld werden, groeiden vaak uit tot praktische oefeningen in taalzuivering, wat door de meer literair geïnteresseerde studenten wel eens minder werd geapprecieerd. De interpretatie van Middelnederlandse teksten in het doctoraat was vrijwel uitsluitend filologisch-taalkundig gericht. Hier voelde De Vreese, voor wie het *Middelnederlandsch Woordenboek* dagelijkse lectuur was, zich volop in zijn element, vooral bij uitgesproken moeilijke teksten als de *Rinclus* bijv. De tekstverklaring zelf werd doorgaans voorafgegaan door een inleiding over het Middelnederlands, chronologisch en topografisch, zijn spelling en syntaxis en ging verder gepaard met nadere bijzonderheden over de handschriften waarin de teksten waren overgeleverd en waarover hij sedert 1892 gegevens was beginnen verzamelen voor wat zijn levenswerk zou worden: de *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta*. Deze unieke documentatie over Middelnederlandse handschrif-

11. Zie de „notice biographique" (met chronologisch geordende lijst „Publications de Willem de Vreese"), door hemzelf opgemaakt in *Université de Gand. Liber Memorialis. Notices Biographiques, Tome I. Faculté de philosophie et lettres. Faculté de droit* (Gent 1913), pp. 260-269.

12. Nog meer bijzonderheden over De Vreese als hoogleraar in onze in noot (2) genoemde bijdrage.

ten, literaire en vooral ook niet-literaire: gebruiksliteratuur, gebeden- en gebedenboeken, kronieken en glossaria, met uitsluiting van de oorkonden, werd na zijn overlijden, met de steun van particulieren, in februari 1939 door de Nederlandse regering verworven en in de Leidse Universiteitsbibliotheek gedeponeerd, waar ze, door bekwame codicologen verder aangevuld en vermeerderd, aan de mediëvisten onschatbare diensten bewijst. Dat was ook de bedoeling van haar maker, die zijn B.N.M. „het werk zoowel van mijn hart als van mijn geest en mijn handen toe” heeft genoemd in zijn testament (19-20 augustus 1939)¹³.

Ook als promotor van proefschriften heeft De Vreese bijzonder waardevol werk verricht, vooral als we bedenken hoe weinig talrijk de studenten-germanisten waren die toen tot het doctoraat (vanaf 1934 licentiaat) wisten door te dringen. Hoewel we nog niet over een volledige lijst beschikken kunnen we in ieder geval de volgende doctoraten vermelden waarvan het promotorschap van De Vreese vaststaat:

René Verdeyen, *Bijdrage tot de studie der Visioenen* (1904), later in samenwerking met Dr. J. Endepols uitgewerkt tot de monumentale tweedelige editie: *Tondalus' Visioen en St. Patricius' Vagevuur* (1914-1917);
Jozef Goossenaerts, *Vakwoordenboek van het landbouwbedrijf* (1907), door de Academie bekroond en door haar gepubliceerd tussen 1956 en 1958;
Jules Storme, *Proeve eener Critiek op den Thesaurus Theutonicae linguae van Plantijn* (1910), door de Academie bekroond, bewaard in manuscript;
Peter Bonnel, *Klankleer van „De(n) Catechismus” van Jan Utenhove* (1912), bewaard in manuscript;
Paul de Keyser, *De Geest van Guido - een kultuur-historische bijdrage tot de kennis van de middeleeuwse eschatologische Dogmatiek met een paralleluitgave van al de bekende Middelnederlandsche teksten van den „Spiritus Guidonis”* (1914), bewaard in manuscript.

Nauwelijks zevenentwintig jaar oud was De Vreese op 27 juni 1896 tot briefwisselend lid verkozen van de Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal- en Letterkunde. Nog vóór zijn benoeming tot werkend lid in 1902, in welk jaar hij voor zijn collega's een enthousiaste uiteenzetting gaf van de door hem ontworpen en op touw gezette *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta*¹⁴, had hij vinnig en breedvoerig gepolemiseerd met Prayon van Zuylen over taalzuivering (*Taalzuiveraar's borstwering*, 1900), het Woordenboek der Nederlandsche Taal verdedigd tegen de aanvallen van D. Claes (1902) en de levensberichten van de bibliothecarissen Arnold en Campbell (1901) gepubliceerd.

13. ROB ROEMANS, *Het werk en de betekenis van Prof. Dr Willem de Vreese*, (Antwerpen 1950), p. V. Voor een meer gedetailleerde bibliografische beschrijving van de in deze bijdrage aangehaalde werken van De Vreese zij hier verwezen naar de aldaar opgenomen „Chronologische Lijst van de Geschriften van Willem de Vreese”, pp. 107-130.

14. Volledige tekst in de *Verlagen en Mededelingen van de Vlaamse Academie 1902*, pp. 205-250; herdrukt in WILLEM DE VREESE, *Over Handschriften en Handschriftenkunde. Tien codicologische studien bijeengebracht, ingeleid en toegelicht door P.J.H. VERMEEREN* (Zwolle 1962), pp. 33-60.

Eenmaal werkend lid geworden, zou hij ook toegang krijgen tot de Commissie Middelnederlands en in de Academie nog een bredere activiteit ontplooiën: op plechtige openbare vergaderingen zou hij zijn ruimer gehoor vergasten op vlotte, keurige en vaak ook meeslepende betogen over *De Gedenkstukken onzer Middeleeuwse Letterkunde* (1905) en *De Roeping der Academie* (1911, bij de vijftienvingstige verjaring van de stichting van de Academie) en bij de aanvaarding van het bestuurderschap op 20 januari 1909 een opgemerkte toespraak houden. Vermelden we hier verder nog zijn vele, soms zeer uitvoerige verslagen over bekroonde of ter uitgave aangeboden verhandelingen, zijn lezingen over de Incunabelstudie en de „Regeling” van de uitspraak in Zuid-Nederland (1909), de doorwrochte en rijk gedocumenteerde studie *Over de benamingen onzer taal inzonderheid over „Nederlandsch”* uit hetzelfde jaar en de reeks *Dietsche Kalenders*, in samenwerking met Edward Gailliard (1907-1914).

In deze bijzonder vruchtbare jaren vallen ook de buitenlandse reizen die De Vreese, gedeeltelijk met de steun van de Academie, met het oog op zijn B.N.M. onderneemt: in 1902 Nederland, in 1903 Nederland, Noord-Frankrijk en vooral Italië, in 1904 Zuid-Frankrijk en Spanje, in 1905 Noord-Duitsland en Zweden, in 1907 en 1908 Zuid-Duitsland en de Donaumonarchie, in 1909 Zwitserland, de Elzas en Denemarken, in 1910 Duitsland, Rusland en Polen en in april-mei 1911 opnieuw Duitsland.

Zijn benoeming op 29 september van datzelfde jaar tot hoofdbibliothecaris van de Gentse universiteitsbibliotheek zou het einde van deze buitenlandse reizen betekenen: de reorganisatie van deze bibliotheek en het laten bewerken onder zijn directe supervisie van een bruikbare alfabetische auteurscatalogus neemt hem tot op de vooravond van de eerste wereldoorlog sterk in beslag¹⁵.

15. Zie R.F. APERS, *Schets eener geschiedenis der Universiteitsbibliotheek te Gent*, in: *Handelingen van het Tweede Wetenschappelijk Vlaamsch Congres voor Boek- en bibliotheekwezen Gent*, 31 Maart-4 April 1932 (Gent 1933), pp. 73-75 en ook pp. 43-44 over de benoeming van De Vreese tot hoofdbibliothecaris, „alhoewel het wetenschappelijk personeel der Bibliotheek een uitstekende kracht bezat om in de vervanging van v.d. Haeghen te voorzien”. Apers bedoelt Paul Bergmans (1868-1935), die zich toen door De Vreese gepasseerd voelde en in 1916 weinig moeite zal hebben om bijna het hele personeel van de bibliotheek ertoe aan te zetten, naar zijn voorbeeld, bij de in het vooruitzicht gestelde inrichting van een „Vlaamse Hoogeschool” zijn activiteit stop te zetten.

Op 12 november 1918, na de Duitse nederlaag, kwam Paul Bergmans opnieuw op de bibliotheek en werd op 30 januari 1919 tot hoofdbibliothecaris benoemd. Hij lag aan de basis van of verleende in ieder geval zijn medewerking aan de gerechtelijke acties die van Belgische zijde in 1919 en 1920 tegen De Vreese werden ondernomen. René Apers, die Bergmans zou opvolgen van 1933 tot 1953, verzorgde diens bio-bibliografie in het *Liber Memorialis 1913-1960* van de Gentse Universiteit, dl I, pp. 157-173.

Van grote documentaire waarde voor de activiteit van De Vreese als hoofdbibliothecaris is het door hem gehouden Journaal: *Overzicht van mijn werkzaamheden als Opperbibliothecaris der Gentse Hoogeschool*, dat in de Gentse U.B. wordt bewaard. Het begint op 23 oktober 1911, toen hij door de Administrateur-Inspecteur J.F. van der Linden werd geïnstalleerd, en eindigt op 17 juni 1918. In deze met grote zorg bijgehouden aantekeningen komen ook interessante gegevens voor over persoonlijke contacten en gesprekken van De Vreese in de bibliotheek.

Nog voor zijn benoeming tot hoofdbibliothecaris kan zijn medewerking aan het *Tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen*, opgericht in 1903 en later voortgezet door het tijdschrift *Het Boek*, worden gesitueerd, alsook zijn editie, met C. Lecoutere, van het volksboek *Een schoon historie van Turias ende Floreta* (1904) en zijn bewerking van *Lodewijk van Velthem's voortzetting van den Spiegel Historiae (1248-1316)*, in samenwerking met de historicus Herman vander Linden, waarvan het eerste deel in 1906 verschijnt. Eveneens meer historisch gericht zijn de *Leekebijdragen tot de Geschiedenis van Vlaanderen, inzonderheid van Gent* (1912) en de editie van de *Documents fondamentaux de l'Histoire de Belgique*, samen met A. Lallemand (1914), waarin hij de Nederlandse teksten voor zijn rekening nam.

Op 19 januari 1914 sterft zijn moeder en op 7 mei vader De Vreese. Van 28 juni tot en met 10 juli is hij in Groningen, waar hij het eredoctoraat ontvingt¹⁶. Op 4 juni was hij tot decaan van de Faculteit van de Wijsbegeerte en Letteren verkozen, maar dat eenjarig mandaat zal hij nooit uitoefenen, daar door het uitbreken van de oorlog de colleges in oktober 1914 niet worden hervat. Wel blijft hij als directeur van de Universiteitsbibliotheek werkzaam, ook als de meeste personeelsleden hem in de loop van juli 1916 laten weten dat ze hun dienst niet langer wensen voort te zetten. Om de werking van de bibliotheek te blijven verzekeren werft hij nieuwe personeelsleden aan. Hijzelf blijft op zijn post en zal, ook na zijn benoeming tot hoofdconservator van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel (december 1917) in feite de Gentse Universiteitsbibliotheek langs zijn dochter Nora om blijven leiden, tot op 10 juni 1918 Prof. Josuë de Decker definitief als zijn opvolger wordt geïnstalleerd.

Pas einde september 1916 zal De Vreese beslissen zijn colleges te hervatten aan de inmiddels op initiatief van het Duitse militair bestuur vernederlandste Gentse universiteit. Nog op de vraag naar medewerking van 13 april had De Vreese, vermoedelijk op aanraden van zijn vriend, de vlaamsgezinde, katholieke politicus Alfons Siffer¹⁷, een negatief antwoord gegeven. Toen ook een

16. De volgende onderscheidingen waren De Vreese toen reeds ten deel gevallen: lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden (15 juni 1893); lid van de Maatschappij der Vlaamsche Bibliophilen te Gent (1893) en daarvan voorzitter (1912-1918); lid („membre effectif”) van de Société d'Emulation pour l'Etude de l'Histoire et des Antiquités de la Flandre, constituée à Bruges le 16 janvier 1839 (1 augustus 1895); lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Middelburg (18 mei 1904) en ten slotte ridder in de Leopoldsorde (14 november 1908). Later zou hij nog lid worden van het Provinciaal Genootschap „Utrechtsch Genootschap” (1919), van het Frederik-Mullerfonds (1924), van de Deutsche Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke of Berlijnse Wiegendruckgesellschaft (1932) en Korrespondierendes Ehrenmitglied der Deutschen Akademie te München (14 oktober 1933).

17. Het ziet er naar uit dat Siffer, die reeds op 8 januari 1916 positie had gekozen tegen de aangekondigde vernederlandsing van de Gentse universiteit door de bezettende macht, zijn jongere temperamentvolle vriend tijdens de Duitse bezetting op het rechte (Belgische) pad heeft trachten te houden, aanvankelijk ook met succes. De Vreese stuurde dan ook op 14 april 1915 een korte verklaring aan de redactie van de Gentse dagbladen *De Gentenaar* en *Le Bien Public* met de bedoeling

uitvoerig persoonlijk schrijven van Gouverneur-generaal von Bissing blijktbaar geen effect sorteerde¹⁸, stuurde de Politische Abteilung te Brussel in de zomer De Vreeses oud-student Dr. Antoon Jacob naar hem toe, die zijn leermeester wist te overtuigen „den sprong naar de Nederlandsche universiteit mede te maken”¹⁹ en erin slaagde zijn vrees weg te nemen, „dat de Kommissie van Duitsers en Vlamingen, die de vernederlandsing voorbereidde, op ondeskundige wijze het peil van het hoger onderwijs aan de universiteit, en inzonderheid aan de fakulteit der letteren, naar beneden zou kunnen drukken”, zoals Jacob het einde januari 1934 zou formuleren²⁰.

zijn reis naar Stijn Streuvels in het gezelschap van Domela Nieuwenhuis, Picard en Wirth in februari in een ander daglicht te stellen, en zich verder uitdrukkelijk te distantiëren van *De Vlaamsche Post*, waarin gedeelten van Streuvels *Oorlogsdagboek* zouden verschijnen en dat alles na een visite bij Siffer de dag te voren. We lezen namelijk in zijn „Journaal” op die dag: „’s Avonds visite bij Siffer. — Tekst brief vastgesteld”. Meer dan een jaar later lezen we dan echter in hetzelfde „Journaal” op datum van 26 september 1916; „Ik heb vandaag beslist, mijn lessen te hervatten” en enkele dagen later, op 3 oktober, heeft hij die beslissing aan Siffer per brief meegegeeld. Dat betekent dan het einde van zijn contacten met de katholieke politicus, die pas in 1927 opnieuw zullen opgenomen worden.

18. Brief van 16 mei 1916, hier als bijlage in zijn geheel gepubliceerd.

19. In zijn stuk „Bij den dood van Willem de Vreese”, verschenen in *Gudrun* (februari 1938), deze belangrijke mededeling van Dr. Antoon Jacob: „Nog in den zomer van 1916, toen ik op verzoek van de Vlaamsch-Duitsche universiteitscommissie naar hem toeging, om zijn tegenstand tegen bepaalde handelingen van deze commissie te overwinnen, liet hij zich, zeer tot mijn verbazing, ontvallen: „Wat hadden de Duitschers in ons land te doen? Wij waren zoo goed op weg om te winnen!” Het was niet moeilijk, hem te doen inzien, dat de Oorlog nu eenmaal alle verhoudingen gewijzigd had en dat, zoo de Belgische machthebbers hun macht behielden, en van geen doordringen, zooals met hem het geval was geweest, nog voor Vlaamsche mannen sprake kon zijn. Hij besloot den sprong naar de Nederlandsche universiteit mede te maken...”

20. In de brief van 30 januari 1934 van Antoon Jacob aan de Vreese gezonden naar aanleiding van diens op pensioenstelling als directeur van de bibliotheek te Rotterdam. De Vreese schijnt vooral bezwaar te hebben gehad tegen de benoeming van Haller von Ziegesar. Hij noteerde in zijn „Journaal” op 20 september 1916: „Visite van den jongen V. Bissing [...] wij spreken over de benoemingen; ik zeg hem ronduit dat er een paar bij zijn, die minder goed zijn: V. Roy en Tack b.v. V. Bissing meent dat deze laatste heel goed zal zijn voor de volkskunde! Ik spreek hem over Jacob: hij en V. Dyck zijn er vóór; hij vraagt me naar Haller von Ziegesar, die beweert dat zijn benoeming „te Gent gewenscht wordt”. Ik antwoord: als Jacob niet, en Haller wél benoemd wordt, dan is er van mij niets te verwachten. Ik zeg hem ten slotte, dat het „hun eigen schuld” is, dat ik heb geweigerd, hij is daarover zeer verbaasd en is blijkbaar niet op de hoogte; hij is er maar sedert Mei...” (De zoon van Bissing was professor te München en Prof. von Dyck was belast met de voorbereiding van de „Vlaamsche Hoogeschool”).

In zijn Toespraak bij de huldiging van De Vreese op de Vijfde Dietse Landdag op 27 mei 1934 te Tilburg verklaarde Jacob nogmaals, maar nu in het openbaar: „De Vreese heeft lang gearzeld, vooraleer hij aan deze grote poging (nl. de „Vlaamsche Hoogeschool”) deelnam, om geen andere reden, dan dat hij vreesde, dat het politieke belang de hoge maastaf uit het oog zou doen verliezen, die hij voor en bij de vernederlandsing van de universiteit voor onafwijsbaar hield, zou zij de wetenschap dienen en de Nederlandse geest dienen naar den eis”. Zie: *Roeping*, mei 1934, p. 690; ook aangehaald bij Roemans, *a.w.*, p. 96, noot 21.

Vanaf oktober 1916 zou De Vreese nog gedurende twee academiejaren te Gent doceren²¹.

Het zijn de jaren dat hij zich ook op het politieke vlak sterk voor het activisme zal engageren²²: in februari 1917 werd hij lid, in april tweede ondervoorzitter van de eerste Raad van Vlaanderen en in januari 1918 zelfs voorzitter van de tweede Raad van Vlaanderen. Op 4 september 1917 bezocht hij het Duitse krijgsgevangenkamp van Göttingen, waar toen vele Vlamingen verbleven, en hield er een opgemerkte toespraak. Op 10 mei 1918 trad hij te Antwerpen op

21. In 1916-1917 vervulde hij ook de functie van decaan van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte en in 1917-1918 van secretaris van de Academieraad. Hij trad ook wel eens als spreker op, zo op 24 oktober 1916, de dag van de opening van het eerste academiejaar van de Vlaamse Hogeschool, toen hij in de namiddag op het Campo Santo te Sint-Amandsberg bij het graf van Jan Frans Willems sprak over Prof. Jacob Kesteloot. We lezen hierover in zijn „Journaal” op 24 oktober 1916: „Opening der Vlaamsche Hoogeschool. 's Namiddags naar S. Amandsberg, waar ik bij het graf van Willems, spreek over Kesteloot.

22. Over het Activisme bestaat een uitgebreide literatuur. Op de De Vreese-herdenking te Gent op 16 januari ll. gaf Prof. Lode Wils, ontegenzeggelijk een specialist ter zake, een overzicht van „Het activisme na 70 jaar”, d.i. „hoe de geschiedschrijving van het activisme zich ontwikkeld heeft en waar ze op dit ogenblik staat”. Hij vindt het opvallend „dat heel wat van het lopende onderzoek blijft draaien rond Gent en de Gentse universiteit en wijst op het belang van de recente tweedelige bronnenuitgave van ELIENNE LANGENDRIES, *De „Vlaamsche Hoogeschool” te Gent (1916-1918)*, verschenen in 1984-1985 als Nr. 19 van de reeks *Uit het verleden van de R.U.G.*, onder de redactie van Prof. K. DE CLERCK, die zelf in 1980 een *Kroniek van de strijd voor de nederlandsing van de Gentse universiteit* bewerkte. Het gaat om documenten uit het Deutsches Zentralarchiv te Potsdam die o.m. toelaten „een beeld te schetsen van de voorbereidingen die aan Duitse zijde plaatsgrepen om de Gentse universiteit in oktober 1916 als nederlandstalige instelling te kunnen openen” (p. 27) en de periode van 27 november 1915 tot 13 november 1918 bestrijken. De naam van De Vreese duikt er herhaaldelijk in op maar veel nieuws vernemen we niet over hem. In de voordracht *Die Umwandlung der Genter Universitat in eine flamische Hochschule*, die Geheimrat Prof. von Dyck op 20 oktober 1916 te Brussel hield in aanwezigheid van Gouverneur-Generaal von Bissing en de hogere ambtenaren en officieren van het Generalgouvernement, heeft spreker het op een bepaald ogenblik over „die 6 treugebliebenen Professoren der Universitat” — hij bedoelt de professoren Hoffmann, Obrie, Stober (een Duitser), Haerens, Lahaussie en docent Van den Berghe, — „zu denen nach langem Zogern und nachdem er das Omen seines Namens uberwunden hatte, noch De Vreese gekommen war”, die verder nog de „uberaus tatige und eifrige Oberbibliothekar” wordt genoemd.

De rol van De Vreese in het activisme dient nog nader onderzocht te worden. Over zijn contacten met de Jong Vlaamse Beweging zie voorlopig het werk van MARCEL VAN DE VELDE, *Geschiedenis der Jong Vlaamsche Beweging 1914-1918* ('s-Gravenhage 1941), waar o.m. de door De Vreese als voorzitter ondertekende brief van 1 juni 1918 aan Domela Nieuwenhuis in facsimile is opgenomen (pp. 212-214). De Vreeses activistisch engagement is zijn wetenschappelijke produktie niet ten goede gekomen. Roemans, *a.w.*, p. 124 vermeldt voor 1915 geen enkele bijdrage en voor 1916, afgezien van een kort gelegenheidsstukje in *De Goedendag*, de reeks van 5 vulgariserende artikels in het dagblad *Het Volk* van september over „Zuiverheid van Taal. Gallicismen”, die De Vreese heeft geschreven op verzoek van Administrateur-Inspecteur Prof. Van der Linden. Uit 1917 vermeldt Roemans enkel het gedrukte Verslag van het Dienstjaar 1916 van de „Boekerij der Hogeschool en der Stad” en uit 1918 de tekst van de voordracht „Over Volksboekerijen”, op 18 november 1917 te Brussel gehouden op de tweede jaarlijkse Algemene Vergadering van „Volksontwikkeling”.

als voorzitter van het Jongvlaams Congres en op 11 en 12 mei was hij, met René de Cercq en August Borms, respectievelijk te Düsseldorf en te Keulen. Op 11 juli werd hij, samen met Max Oboussier, door kanselier Hertling ontvangen.

In de nacht van 8 op 9 november 1918 bracht De Vreese zijn gezin — met uitzondering van zijn dochter Nora, die in België zou blijven en daar in het huwelijk zou treden met De Vreeses oud-leerling Oscar de Neve, en van zijn zoon Jan, die onderofficier was in het Belgisch leger, — naar Nederland, waar hij achtereenvolgens te Katwijk en uiteindelijk te Rotterdam zou verblijven. Aldaar zou hij op 31 juli 1919 tot directeur van de Bibliotheek en Leeszaal van de gemeente worden benoemd. Deze functie zou hij blijven uitoefenen tot 31 januari 1934, toen hij op rust werd gesteld.

Reeds op 30 november 1918 was De Vreese als Belgisch ambtenaar afgezet en op 15 april 1919 als lid van de Koninklijke Vlaamse Academie geschrapt. Op 17 april 1920 was hij door het Assisenhof van Brabant bij verstek ter dood veroordeeld „wegens aanslag tegen de veiligheid van den Staat”, voor welk „politiek misdrijf” hij niet kon uitgeleverd worden, maar de Belgische regering trachtte van Nederland zijn uitlevering te bekomen door te laten gelden dat De Vreese op 13 maart 1920, uitspraak bevestigd door het Hof van Beroep op 27 mei van datzelfde jaar, door een Gentse rechtbank tot samen 28 maand gevangenisstraf was veroordeeld, meer bepaald „wegens het achterhouden van boekwerken en manuscripten van allerlei aard” (15 maanden gevangenis en 100 fr. boete) en „wegens het verduisteren en verspillen van steenkolen en houten kisten, en het afhakken en zich toeëigenen van boomen, behoorend aan den Belgischen Staat (13 maanden gevangenis en 100 fr. boete), dus voor „diefstal”, een misdaad van gemeen recht. In feite ging het in hoofdzaak om boeken van de Gentse Universiteitsbibliotheek die, na zijn vrij plotselinge vlucht naar Nederland, in zijn Gentse woning waren aangetroffen. Deze eis werd echter door de Nederlandse regering afgewezen, na advies van de rechtbank van Rotterdam (28 oktober 1920) en nadat De Vreese zelf in een uitvoerig *Verweerschrift* (februari 1920) de tegen hem ingebrachte beschuldigingen van de hand had gewezen.

In Nederland is De Vreese met de andere aldaar uitgeweken activisten in nauw contact gebleven. Hij was lid van het Vlaamsch Comité te 's-Gravenhage en heeft een belangrijk aandeel gehad in de redactie van de uitvoerige brochure *Pro Flandria Servanda. Vlaanderen's Recht en Eisch tot zelfstandigheid gesteld, toegelicht, gestaafd* ('s-Gravenhage 1919), waarvan een Engelse vertaling aan de Amerikaanse president Wilson werd gezonden.

De Vreeses tweede huwelijk, in augustus 1922, met een Nederlandse, een lerares die twintig jaar jonger was en hem het jaar daarop nog een dochtertje schonk²³, zou een gunstiger klimaat scheppen voor zijn wetenschappelijke

23. Na door een bijzondere juridische procedure in zijn voordeel van zijn eerste echtgenote te zijn gescheiden, huwde De Vreese op 8 augustus 1922 met Johanna Maria (Wantje) van de Poll ('s-Gravenhage 17 juli 1889 - Voorschoten 17 januari 1963). Wilhelmina (Helma) werd geboren te Rotterdam op 10 mei 1923.

bedrijvigheid. Zonder zich van zijn vroegere activistische medestanders te desolidariseren, zou hij zich minder door politieke actie laten opsorpen en zijn *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta* opnieuw krachtig ter hand nemen. Deze indrukwekkende documentatie over Middelnederlandse handschriften zou onuitgegeven blijven²⁴, met uitzondering evenwel van een lijst met codices van St.-Augustinus' werken in het Middelnederlands (1930; herdrukt in *Over Handschriften en Handschriftenkunde*, pp. 85-114). Hij bewerkte en publiceerde de *Tekstcritiek* (1929) en het eerste deel van de *Bouwstoffen* (later voortgezet en voltooid door Dr. G.I. Liefstinck) van het *Middelnederlandsch Woordenboek*, bezorgde de editie van *Die Eerste Bliscap van Maria* (1931)²⁵ — *De Simonia ad Beguttas* van Geert Grote zou in 1940 postuum verschijnen en het jaar daarop het volksboek *Dat Dyalogus of Tweesprake tusschen den wisen Coninck Salomon ende Marcolphus*, waarvan de uitgave voltooid werd door Dr. Jan de Vries, — en hield op 14 juni 1933 op de Jaarlijkse Vergadering van de Leidse Maatschappij zijn ophefmakende rede *Paradox over den grooten nood der Nederlandsche Philologie* (herdrukt in *Over Handschriften en Handschriftenkunde*, pp. 142-177)²⁶.

24. In 1963 werd wel in de uitgaven van de Vlaamse Academie opgenomen *Middelnederlandse Handschriften in Oost-Europa* bewerkt door R. LIEVENS, uit het materiaal van de B.N.M.

25. De *Eerste Bliscap* en het tractaat van Geert Grote zouden aanvankelijk door de Vlaamse Academie worden uitgegeven en bij het uitbreken van de oorlog waren van ieder werk respectievelijk 104 en 60 bladzijden afgedrukt. Na de uitsluiting van De Vreese uit de Academie werd besloten aan deze edities geen verder gevolg te geven en deze maatregel werd ook toegepast op twee andere publikaties van De Vreese, het *Vocabulario para aprender Franches Espannol y Flaminco* en het *Vocabulare* van Noël van Berlaimont. Wel werden van deze werken, zoals we in de *Verslagen en Mededelingen* van de Academie (1919, p. 59) lezen, „de gedrukte vellen, gebrocheerd”, verzonden aan de leden en aan de personen die de uitgaven van de Academie ontvingen. Toen Prof. R. Verdeyen in 1926 in zijn inleiding tot zijn uitgave van de *Colloquia et Dictionarium septem linguarum* van Fickaert gebruik had gemaakt van de door De Vreese uitgegeven tekst van het *Vocabulario* en het *Vocabulare* van Noël van Berlaimont, (die deze laatste in 1898 in de bibliotheek van de hertog van Arenberg had gecopieerd en waarvan het origineel toen niet toegankelijk was), beschuldigde De Vreese zijn oud-leerling in *De Dietsche Gedachte* van augustus en oktober 1927 van „Kwade Praktijken”. De Vreese had nl. in 1914 aan Siffer, drukker der Academie, voor het afdrukken van deze vellen, een bepaalde som uitbetaald en beschouwde de afgedrukte vellen van de editie van deze twee Vocabularia als zijn eigendom en het gebruik ervan door Verdeyen als ontoelaatbaar. Hij deed dit in vrij scherpe bewoordingen. Dit leidde tot een soort achterhoedegevecht tussen De Vreese en de Academie, die Verdeyen in het gelijk stelde.

26. De Vreese, die reeds lid was van de Leidse Maatschappij sedert 15 juni 1893 en op 12 december 1930 voorlopig en op 10 juni definitief lid werd van de „Commissie voor Taal- en Letteren” en dus redacteur van het Leidse Tijdschrift, had o.m. al op 27 maart 1931 een lezing gehouden voor de Maatschappij over „Flamingant en Franskiljon en een paar andere vreemde woorden”. Sedert zijn definitief verblijf in Nederland in november 1918 zou hij er herhaaldelijk als spreker optreden. We noederen o.m. te Harderwijk, op 7 april 1921 over „De Vlaamse Beweging” voor het Algemeen Nederlands Verbond; te Rotterdam op 16 april 1924 over „Nederlandse Incunabels” en op 27 januari 1925 over „Een Inleiding tot een Beschouwing van het Breviarium Grimani”, telkens voor de kring „Flandria”; te Amsterdam op 19 december 1925 over „Een Spaans-Italiaans-Nederlands Woordenboek uit het jaar 1568”; op 25 mei 1931 op het Bibliotheekcongres te Eindhoven over „De Verstrooiing onzer Handschriften en oude Boeken over den Aardbodem”, gepubliceerd in *Bibliotheekleven*, 1931, pp. 199-222 en herdrukt in *Over Handschriften en Handschriftenkunde*, pp. 116-138; op 15 oktober 1931 voor de Haags-Amerfoortse Kring voor Wijsbegeerte en op 24 november van dat jaar voor de Vlaams-Hollandse Vereniging te 's-Gravenhage over „Jan van Ruusbroec”.

Na zijn afscheid als directeur van de Rotterdamse Gemeentebibliotheek²⁷ hoopte De Vreese — afgezien van het bewerken van enkele Erasmiana met het oog op de herdenking van 1936 — nu al zijn aandacht aan zijn B.N.M. te kunnen wijden. Met het oog daarop had hij te Voorschoten, tussen Leiden en Den Haag, een ruime woning, zijn Castra Frisonum, laten inrichten, waar hij zich einde april 1934 kwam vestigen. Heelkundige ingrepen en hun nasleep — hij verbleef sedert augustus 1935 gedurende vele maanden, met kortere en langere onderbrekingen, in het R.K. Sint-Elisabethziekenhuis te Leiden — zouden de realisatie hiervan vrijdelen. Met bewonderenswaardige moed en hierin gesteund door zijn tweede echtgenote werkte hij verder aan zijn geliefde B.N.M., tot de krachten hem begaven.

Sedert de uitdovingswet van 1929 was hij weer naar Vlaanderen kunnen komen. Op 4 oktober 1931 hield hij te Antwerpen bij de opening van de Volksuniversiteit „Herman van den Reeck” de herdenkingsrede over *Jan van Ruusbroec de Wonderbare, + 2 December 1381. Zijn betekenis voor het Vlaamse Volk in het Verleden en in de Toekomst*, en het was voor hem een grote voldoening toen hij op 4 april 1937 te Gent zijn ex-Gandavenses kon ontmoeten en toespreken. In de vergadering van 14 juli 1937 van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde sprak Prof. Frans Daels — hij zou het jaar daarop overgaan naar de zopas opgerichte Academie voor Geneeskunde — de hoop uit dat de verwijdering van De Vreese in 1919 uit de Vlaamse Academie ongedaan zou worden gemaakt, maar tot een herverkiezing, zoals in 1930 met Prof. Bellefroid was gebeurd, is het niet meer kunnen komen²⁸.

27. Het afscheid van De Vreese als bibliothecaris te Rotterdam had plaats op 31 januari 1934: 's ochtends op de bibliotheek voor het volledige verzamelde personeel, 's middags op het Raadhuis met een receptie, waarbij hem zijn geschilderd portret door Albert Neuhuys werd aangeboden. Daar werd het woord gevoerd door Wethouder F. Nivard, voorzitter van het Comité, Pater Bonaventura Kruitwagen, vriend en vakgenoot, Dr. F.C. Wieder, dichter en oud-activist Richard de Cneudt, Gentenaar evenals De Vreese en toen leraar Frans te Rotterdam. De Vreese zelf sprak een pakkend dankwoord uit, waarvan de tekst in het bezit van mevrouw Overdiep-De Vreese, hier voor het eerst, in bijlage, wordt gepubliceerd. Zijn portret door Albert Neuhuys schonk hij op zijn beurt aan de bibliotheek, waar het thans nog berust.

28. In zijn nummer van zondag 18 juli 1937 bracht het Vlaams-nationalistische dagblad *Volk en Staat* een uitvoerig artikel onder de titel *Dr. Eugeen van Oye herdacht in de Kon. Vlaamse Academie. Aangrijpende ineenherstelling van den dichter van Godelieve van Ghistel door Prof. Dr. Frans Daels*, ondertekend M. (Antoon Mermans?). Daarin worden een aantal uittreksels aangehaald uit de rede van Prof. Daels, gehouden op de academiëvergadering van 14 juli 1937, welke omstandigheid door de Academie zal worden aangegrepen om de tekst van de rede van Prof. Daels in de *Verslagen en Mededelingen* niet op te nemen. In de vergadering van 17 maart was nl. beslist geen lezingen af te drukken die geheel of gedeeltelijk al elders gepubliceerd waren. De rede van Prof. Daels — of moeten we hier eerder denken aan zijn trouwe vriend en geattitreeerde ghost writer Goossenaerts — zal vermoedelijk een aantal leden niet bepaald aangenaam in de oren hebben geklonken, te meer daar de spreker, na te hebben opgemerkt dat de in 1919 als „activist” uitgestoten Prof. Paul Bellefroid in 1930 „in eere en functie hersteld” werd, ook de naam van

Op 9 januari 1938 diende P. Bonaventura Kruitwagen hem het H. Oliesel toe. Hij overleed de volgende dag in de morgenuren.

De teraardebestelling had plaats op 13 januari te Leiden. In de aula van de begraafplaats „Rhijnhof” werd het woord gevoerd door Prof. Speleers uit naam van de ex-collega's van de Gentse Hogeschool en door Dr. August Borms namens de vroegere Raad van Vlaanderen, en verder door Cyriel de Wael (oud-Gandavenses), Dr. J.A.N. Knuttel (redactie van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal*), Dr. F. Kossmann (Rotterdamse Bibliotheek) en zijn schoonvader, J.J.L. van de Poll. Zijn zoon Koen sprak namens de familie een dankwoord uit. Van Vlaamse zijde werd de begrafenisplechtigheid bijgewoond door zijn oud-studenten de professoren Blancaert en De Keyser, de in Nederland verblijvende oud-activisten Jozuë de Decker en Marcel Minnaert, Hendrick Mommaerts en Jozef van den Broeck, door Firmin Parasië, redacteur van *De Dietsche Voorpost*, door Dr. F. de Tollenaere en door de Vlaams-nationale politici Staf de Clercq en Hendrik Borginon. Van de vele In Memoriams²⁹ noemen we o.m. dat van Prof. St. Axters die het volle recht laat wedervaren aan wat De Vreeses grootste wetenschappelijke verdienste is geweest, zijn *Bibliotheca Neerlandica Manuscripta*; Axters' conclusie zullen zonder twijfel alle mediëvisten onderschrijven: „Deze inventaris van meer dan vier eeuwen litterair bedrijf strekt[...] den heelen Nederlandschen stam evenzeer als zijn bewerker tot eer”³⁰.

(slot volgt)

August Van Geertstraat 72
9110 Sint-Amandsberg

Willem de Vreese moet hebben genoemd. We lezen nl. in het stuk — de woorden staan echter niet tussen aanhalingstekens —:

Haast al de uitgeslotenen zijn overleden.

Dr. jur. Paul Bellefroid werd reeds in eere en functie hersteld. Er is nog een levende wiens encyclopaedische kennis onzer middelnederlandse letterkunde den roem uitmaakte der vooroorlogsche Academie, namelijk prof. dr. Willem de Vreese. Mocht het regeeringsamendement in zake amnestie ten spijt, de Academie de verkiesbaarheid van dezen terdoodveroordeelde onderlijnen door hem opnieuw in haar schoot op te nemen. Door het verbreken dezer stemming bij ministerieel of koninklijk besluit kan de Akademie herstellen wat verkeerd is geweest.

De amnestiewet was nl. in juni 1937 in de Kamer en in de Senaat gestemd, met dien verstande echter dat terdoodveroordeelde niet konden verkozen worden, welk amendement in de eerste plaats tegen Borms was gericht, maar ook een herverkiezing van Willem de Vreese als lid van de Academie — zoals met Prof. Bellefroid was gebeurd — in de weg zou staan. Hoe dan ook, tot een herverkiezing is het niet kunnen komen, aangezien Willem de Vreese enkele maanden later overleed.

29. Bij R. ROEMANS, *a.w.*, pp. 99-101 (noot 31) een uitvoerige lijst van bijdragen verschenen bij het afsterven van De Vreese.

30. STEPHANUS AXTERS, *In Memoriam Dr. Willem de Vreese*, in: *Kultuurleven*, 9e jg. nr. 3 (1938), pp. 388-401.